

Sygnatura akt XII C 1043/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Poznań, dnia 27 września 2018 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu XII Wydział Cywilny w następującym składzie:

Przewodniczący: SSO Ewa Hoffa

Protokolant: starszy sekretarz sądowy Agata Łąkowska-Niemier

po rozpoznaniu w dniu 30 sierpnia 2018 r. w Poznaniu na rozprawie

sprawy z powództwa B. P. /PESEL: (...)/ reprezentowanego przez opiekuna G. P.

przeciwko L. R. /PESEL: (...)/

o ustalenie nieważności aktu notarialnego i nakazanie złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu prawa własności

I. Oddala oba powództwa.

II. Kosztami sądowymi obciąża powoda w takim zakresie w jakim dotąd je poniósł natomiast koszty pozasądowe znosi wzajemnie.

/-/ E. Hoffa

Sygn akt XII C 1043/16/3

UZASADNIENIE

Powód, B. P., wniósł najpierw o ustalenie, że nieważna jest umowa darowizny nieruchomości położonych w K., P., K. i P., o łącznym obszarze 21,7081 HA zawarta z pozwaną dnia 16 września 2015 r. w formie aktu notarialnego sporządzonego przez notariusza K. J. w jego kancelarii notarialnej w S. zarejestrowanego w Repertorium A pod numerem (...) /k.14- 20- kserokopia aktu notarialnego/. Wskazał, że w czasie zawierania tej umowy przebywał w Niepublicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej P. M. w M. ze względu na liczne schorzenia, a na przepustce był tylko raz, w domu rodzinnym, w okresie od godziny 10.45 w dniu 14 września 2015 r. do godziny 7,30 w dniu 16 września 2015 r. W czasie tej przepustki syn powoda A. P., na krótki czas, zawiózł go do szpitala, w celu odczytania wskazań kardiowertera

Ponieważ powód od dnia 7.30 w dniu 16 września 2015 r. przebywał w szpitalu i nie był w obecny w w/w Kancelarii Notarialnej i nie złożył oświadczenia woli /k. 1-5/. Uzupełniając wskazał, że i tak nie mógłby złożyć oświadczenia woli skutecznego prawnie, bowiem po udarze mózgu, oraz na skutek niewydolności wątroby i nerek, niewydolności serca, oraz alkoholizmu jego zdolność do postrzegania rzeczywistości była ograniczona w stopniu znacznym /k. 7- 10/.

Reprezentowany przez pełnomocnika powód, oświadczeniem na piśmie z dnia 17 grudnia 2015 r., uchylił się od skutków prawnych kwestionowanego oświadczenia woli /k.91- 92/.

Ponieważ pozwana odmówiła zwrotnego przeniesienia własności nieruchomości /k.93- 94- pismo z dnia 8 stycznia 2016 r. powód wniósł też o nakazanie pozwanej wydania mu nieruchomości darowanych /k.1 i 2/.

Sąd Okręgowy w P. wydał w dniu 16 grudnia 2016 r. , w sprawie XII C (...), postanowienie w którym orzekł całkowite ubezwłasnowolnienie B. P. z powodu otępienia naczyniowego znacznego stopnia, oraz zespołu uzależnienia od alkoholu. Postępowanie o ubezwłasnowolnienie toczyło się po wniosku G. P. złożonym dnia 2 czerwca 2016 r., która została ustanowiona doradcą tymczasowym męża /k.136 akt XII Ns (...) i k.3 akt XII Op (...) trwale do nich dołączonych/.

W piśmie z dnia 10 stycznia 2017 r. zmienił powództwo o ustalenie nieważności aktu notarialnego domagając się ustalenia, że nieważne są wszelkie oświadczenia woli powoda wskazane w kwestionowanym akcie notarialnym w szczególności oświadczenia dotyczące darowizny bowiem zostały złożone gdy powód był w stanie wyłączającym swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie swej woli. /k.214- 218/.

Wnosił o zasądzenie od pozwanej kosztów postępowania w tym zwrot kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych /k.3/.

Postanowieniem z dnia 13 lipca 2017 r. opiekunem powoda została ustanowiona G. P. /k.268- odpis tego postanowienia wydanego w sprawie III R Ns (...) Sądu Rejonowego w S. z poświadczeniem jego prawomocności od dnia 4 sierpnia 2017 r./ G. P., jako doradca tymczasowy, udzieliła dalszego pełnomocnictwa dotychczasowemu pełnomocnikowi powoda akceptując jego czynności /k.220- oświadczenie G. R. złożone podczas rozprawy w dniu 12 stycznia 2017 r./.

Pozwana, L. R., wniosła o oddalenie powództwa i

zwrot kosztów procesu, a w tym o zwrot kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych /k.186 i 197/.

Zaprzeczyła, aby powód podczas zawierania umowy darowizny nie miał świadomości co czyni. Twierdziła, że powód składając zeznania w Komendzie Powiatowej Policji w S. potwierdził swą obecność w Kancelarii Notarialnej i zawarcie umowy, której treść notariusz mu odczytał. Podkreśliła, że powód logicznie rozmawiał i z ojcem stron, z pozwaną i z notariuszem, a treść aktu notarialnego akceptował.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Bezsporne jest, że nieruchomości wskazane w pozwie nie zostały przez powoda kupione. Jest to część gospodarstwa rolnego rodziców stron, a grunty te przekazała mu w przeszłości pozwana.

Bezsporne jest, że od 1995 r. powód i G. P. byli małżeństwem, a ustawowa wspólność majątkowa małżeńska między nimi funkcjonuje nieprzerwanie do chwili obecnej z tym, że G. R., jako opiekun całkowicie ubezwłasnowolnionego powoda, tym majątkiem w całości zarządza.

Strony prowadziły rozległe gospodarstwa specjalistyczne- sady obsadzone wiśniami i śliwami, zatrudniały pracowników najemnych, załatwiały sprzedaż owoców i inne czynności związane z funkcjonowaniem tych gospodarstw. Powód osobiście pracował w swoim gospodarstwie, między innymi jeździł ciągnikiem, dozorował pracowników, zawierał umowy z odbiorcami owoców.

Powód po 3 tygodniach utrzymującego się kaszlu i duszności został dnia 1 marca 2015 r. przyjęty do szpitala w S. gdzie stwierdzono u niego niewielkie ogniska zatorowości płucnej, przerost lewej komory serca i niedomykalność zastawki mitralnej /k.101- 102/. Po 6 dniach pobytu powód powrócił do domu, ale pojawiło się u niego krwotoczne ognisko udarowe w lewej półkuli mózgu i ponownie przyjęto go do szpitala w S. w dniu 7 kwietnia 2015 r. Rozpoznano wówczas u powoda ostrą niewydolność wątroby, niewydolność serca, kardiomiopatię rozstrzeniową, niedomykalność zastawki mitralnej, niedomykalność zastawki trójdzielnej, zapalenie płuc, ostrą niewydolność nerek, zatrzymanie krążenia ze skuteczną resuscytacją, oraz potwierdzono zatorowość płucną /k.103- 116- karta informacyjna leczenia szpitalnego ze wskazaniem rozpoznania i wynikami badań/. G. P. poinformowała lekarzy, że jest on uzależniony od alkoholu /k.115/. B. P. był konsultowany psychologicznie w dniach 29 kwietnia 2015 r. i 5 maja 2015 r. Podczas drugiej

konsultacji orientował się kim jest i gdzie się znajduje, logicznie odpowiadał na pytania, był jednak obojętny, apatyczny i wycofany /k. 115- informacje o przebiegu konsultacji psychologicznych/.

Drugie badanie KT głowy wykazało ustąpienie ogniska krwotocznego w lewym płacie ciemieniowym /113/.

W zaleceniach stwierdzono „...ze względu na brak motywacji rodziny do opieki domowej nad pacjentem wskazane jest rozpoczęcie procedury przekazania do Zakładu (...)” /k.116/.

Po wykonaniu dalszych badań serca, krążenia i po negatywnej ocenie możliwości implantacji powoda odwieziono do szpitala w S. gdzie, po rehabilitacji zaczął chodzić /k.122/.

Po wykonaniu koronografii w Szpitalu przy ul (...) w P. /k.124- 127/ powoda przewieziono do szpitala w S. gdzie przebywał od 28 maja 2015 r. do 15 czerwca 2016 r. /k.128- 130- informacyjna leczenia szpitalnego/.

Po wszczepieniu mu stymulatora serca w Szpitalu przy ul. (...) w P. /k.131- 134- karta informacyjna leczenia/ powoda przewieziono do szpitala w S. na Szpitalny Oddział Ratunkowy gdzie stwierdzono, że jest przytomny, odpowiada na pytania, wykonuje polecenia, jest zorientowany co do miejsca, ale nie jest zorientowany co do czasu /k.135/.

Po pobycie w domu powód odbywał od 23 sierpnia 2015 r. do 30 września 2015 r. rehabilitację w Niepublicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej P. M. w M. i w miarę upływu rehabilitacji u powoda postępowała poprawa funkcji poznawczych.

Z powodem był zachowany kontakt słowny, wykonywał polecenia, samodzielnie chodził.

Powodowi zalecano ograniczanie wysiłku fizycznego /k.137-139- karty informacyjne w szczególności k.138v z opisem badania neurologicznego i epikryzą/.

Dnia 16 września 2015 r. do Kancelarii Notarialnej K. J. pojechali rodzice stron, czyli M. P. (1) i J. P., a także strony.

J. P. pozostała w samochodzie, natomiast do kancelarii poszły strony i M. P. (1). Ponieważ termin czynności notarialnej był uzgodniony co do dnia i godziny uczestnicy zaniechali formalności związanych z załatwieniem dla powoda przepustki ze szpitala.

Notariusz K. J. nie miał wątpliwości co do poczytalności żadnej stron podpisujących umowę, bowiem, gdyby takie wątpliwości powziął, to by nie zgodził się na podpisanie przez nich aktu notarialnego. Ze względu na liczne akty notarialne nie pamiętał przebiegu tych konkretnych czynności notarialnych. Wskazał jednak, że zawsze odczytuje stronom treść przygotowanego wstępnie aktu notarialnego i krótko mówi o skutkach czynności w akcie wskazanych. Następnie pyta, czy strony wszystko zrozumiały, a jeśli potwierdzą, to prosi o podpisanie aktu /k.332- 333- zeznania świadka K. J./.

Powód w dniu 16 września 2015 r. był w stanie pozwalającym na swobodne i świadome podjęcie decyzji i wyrażenie woli.

Niewątpliwie zdawał sobie sprawę, że prowadzenie przez niego gospodarstwa rolnego w dotychczasowym zakresie nie będzie możliwe. Był słaby fizycznie mimo że, w porównaniu z początkowym okresem choroby, był w stanie chodzić i wykonywać czynności nie wymagające istotnego wysiłku. Zdawał sobie też sprawę, że nie będzie w stanie pomagać rodzicom w razie ich choroby, lub zniedołężnienia /k.308- zeznania świadka J. P./.

Dnia 20 listopada 2015 r. zmarł ojciec stron M. P. (1).

Powód i jego żona G. P. przyszedli na pogrzeb, ale, mimo zaproszenia, nie uczestniczyli w stypie. Następnie powód przestał się kontaktować z matką J. P. i siostrą L. R. natomiast nie zerwał kontaktów z bratem M. P. (2) /k.333- 334- zeznania tego świadka/.

Dnia 2 czerwca 2016 r. adwokat W. Ż., któremu zarówno G. P. jak i B. P. udzielili pełnomocnictwa złożył do Prokuratury Rejonowej w Szamotulach zawiadomienie o podejrzeniu popełnieniu przestępstwa przez notariusza K. J. polegającego na poświadczeniu nieprawdy w akcie notarialnym z dnia 16 września 2015 r. Wskazał, że B. P. w tym dniu nie uczestniczył w żadnej czynności notarialnej, bowiem przebywał w zakładzie rehabilitacyjnym w M.. Nie był też w stanie złożyć oświadczenia woli ze względu na swój stan psychiczny /k.1-12 akt 1Ds (...) Prokuratury Rejonowej w S./.

Dołączył zleconą przez siebie opinię lekarza- specjalisty psychiatry J. K. zatrudnionego w (...) w K. z dnia 22 maja 2016 r. /k.138-140 tychże akt/ i opinię psychologiczną z 22 lutego 2016 r. wykonaną po badaniu B. P. w tym dniu / k.141 akt 1Ds. 38/2015/.

Po przesłuchaniu, między innymi, B. P. w dniu 6 lipca 2016 r., który w swoich zeznaniach potwierdził fakty osobistego uczestniczenia w kwestionowanych czynnościach notarialnych /k.158 i 159 w/w akt Prokuratury w S.- zeznania B. P./ i przeprowadzeniu dowodu z opinii biegłego grafologa, który stwierdził, że na oryginale aktu notarialnego najprawdopodobniej znajduje się podpis B. P. śledztwo zostało umorzone wobec stwierdzenia, że przestępstwa poświadczenia nieprawdy notariusz nie popełnił /k.198- 199 w/w akt- postanowienie z dnia 13 października 2016 r. z uzasadnieniem/.

Nie zachodzi żadna z wad oświadczeń woli dotyczących w/w umowy darowizny wskazana przez powoda w szczególności żadna z przyczyn nieważności wskazanych w art. 82 k.c.

Powyższy stan faktyczny sąd ustalił na podstawie wyżej opisanych dokumentów, których treści strony nie kwestionowały,

Zeznaniom świadka K. J. /k.331- 332/ sąd dał wiarę w całości, bowiem powód uczestniczył osobiście i w czynności notarialnej, podpisał akt notarialny, a składając zeznania w postępowaniu przygotowawczym dnia 6 lipca 2016 r. pamiętał jakie oświadczenie woli złożył. Również zeznaniom świadka A. C. /k.332- 333/ sąd dał wiarę w całości, gdyż świadek nie jest zainteresowany wynikiem niniejszej sprawy, a zeznawał w sposób stonowany i przedstawiał swoje bezpośrednie obserwacje.

Zeznaniom świadków G. P.- żony powoda /k.222- 223/, A. P.- syna powoda /k.221- 222/, W. R. (1)- teścia pozwanej / k.306- 307, J. P.- matki stron /k.308- 310/, M. R.- męża pozwanej /k.307- 308/ i M. P. (2)- brata stron /k.333- 334/ sąd dał wiarę w takim zakresie w jakim nie kolidowały z pozostałym materiałem dowodowym przyjętym za podstawę ustaleń i w takim zakresie w jakim nie były sprzeczne ze sobą wzajemnie. Świadkowie ci- w większym, lub mniejszym stopniu- są zainteresowani wynikiem niniejszej sprawy. Identyczne kryterium sąd zastosował przy analizie i ocenie zeznań pozwanej L. R. /k.349-351/.

Wnioski o dowody z zeznań świadków R. S., B. J. i B. S.- pracownic zatrudnionych w szpitalu rehabilitacyjnym w M. / k. 5/ pełnomocnik powoda cofnął /k.310/, a pełnomocnik pozwanej cofnął wniosek /k.186/ o dowód z zeznań świadka T. R. /k. 314/.

Pozwana kwestionowała prywatnie zleconą opinię lekarza- specjalisty psychiatry J. K. zatrudnionego w (...) w K. z dnia 22 maja 2016 r. wykonaną na podstawie przedłożonych mu przez zlecającego odpisów bliżej nie opisanej dokumentacji medycznej /k.147- 149/ i opinię psychologiczną z 22 lutego 2016 r. wykonaną po badaniu B. P. w tym dniu. Opinie te zostały sporządzone po wielu miesiącach od daty kwestionowanego oświadczenia woli.

Żaden z opiniujących nie jest biegłym sądowym, a dowodu na okoliczność, czy w dacie złożenia kwestionowanego oświadczenia woli powód był w stanie świadomie i swobodnie podjąć decyzję i wyrazić swoją wolę żadna ze stron nie zawnioskowała /k. 351 i k.362/. Opinie te nie mogły być więc podstawą ustaleń faktycznych.

Oczywiste też było, że fizyczny stan zdrowia powoda, ewentualnie dostrzegalny dla świadków, nie miał istotnego znaczenia dla meritum sprawy i żaden ze świadków nie miał kwalifikacji do oceny jego stanu zdrowia psychicznego.

Opinia z dnia 3 października 2016 r. wydana przez biegłych sądowych W. R. (2)- specjalistę psychiatrę i E. K.- specjalistę psychologa dotyczy stanu psychicznego powoda w październiku 2016 r., a więc czasu o ponad rok późniejszego niż oświadczenie woli złożone przed notariuszem /k.103- 109 akt XII Ns (...)/. Sąd nie dopuścił z urzędu dowodu z opinii biegłego sądowego psychiatry i psychologa, bowiem strony nie wniosły o przeprowadzenie takich dowodów, a zebrany materiał dowodowy dawał podstawy do powzięcia ocen i ustaleń bez przeprowadzania takiego dowodu.

Ze względu na wyjaśnienie okoliczności sprawy i niemożliwość przesłuchania powoda sąd ograniczył dowód z przesłuchania stron do przesłuchania pozwanej /349- 350/.

Sąd zważył co następuje:

Powód ostatecznie domagał się ustalenia nieważności swych oświadczeń woli złożonych dnia 16 września 2016 r. przed notariuszem w związku z zawarciem umowy darowizny na rzecz pozwanej- siostry powoda.

Sąd badał więc, czy powód zachował świadomość, poczytalność i swobodę w czasie zawierania tej umowy i ustalił, w toku postępowania, że nie zachodzi żadna z wad oświadczeń woli powoda, a szczególności wskazana w art. 82 k.c., która skutkowałaby nieważnością w/w umowy.

W przypadku uwzględnienia tego żądania pozwu oczywiste byłoby uwzględnienie powództwa o wydanie nieruchomości w pozwie wskazanych.

Z kart informacyjnych leczenia szpitalnego wynika, że po kolejnych zabiegach, opisanych kolejno przy ustalaniu stanu faktycznego stanu zdrowia powoda stopniowo się poprawiał co dotyczyło też stanu mózgu / na przykład kolejne badania KT opisane na k.113/.

Oczywiste jest, że powód z trudem znosił pobyty w szpitalu, nie był w dobrym nastroju, nie był aktywny i kontaktowy, koncentrował się na swoich dolegliwościach, a brak sprawności, dolegliwości bólowe były dla niego uciążliwe.

Pobyt w placówce rehabilitacyjnej w M. i wykonywane tam zabiegi doprowadziły powoda do sprawności fizycznej umożliwiającej w miarę normalne funkcjonowanie z tym, że powód nie powinien wykonywać czynności związanych z wysiłkiem.

Składając zeznania w postępowaniu przygotowawczym dnia 6 lipca 2016 r. / około dziewięć miesięcy po zawarciu umowy darowizny/ powód pamiętał czego dotyczył akt notarialny- przekazania na rzecz siostry L. sadów w K. i P., pamiętał jak długo trwała jego nieobecność w szpitalu, powiedział, że notariusz był mu osobiście znany, bowiem wcześniej zawierał u niego umowy dotyczące obrotu ziemią, określił markę i kolor samochodu którym był przewożony do notariusza i od notariusza. Wskazał też, że rozumie pouczenia dotyczące odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznania /k.158 i k.159- zeznania powoda w sprawie 1 Ds. (...) Prokuratury Rejonowej w S./ . Przesłuchujący go policjant nie zamieścił w protokole informacji, że ma wątpliwości co do poczytalności powoda. Przebieg zeznań nie wskazuje na brak zrozumienia czynności przez powoda, lub brak wzajemnego kontaktu z przesłuchującą go osobą.

Ciąg zdarzeń pozwala ocenić, że powód nie powiedział swej żonie G. P. ani o zamiarze zwrotu ziemi, ani o dokonanej darowiznie, ani o wyjeździe z ojcem, matką i siostrą do notariusza, ponieważ nie utrzymywała ona z nimi kontaktów.

Brak tych kontaktów był skutkiem nieporozumień z przeszłości dotyczących nieruchomości teściów zakończonych ugodą sądową.

Najprawdopodobniej powód przewidywał, że żona będzie niezadowolona, nie zaakceptuje darowizny i chciał uniknąć jej protestów.

Powód podczas zawierania umowy darowizny nie znajdował się w stanie wyłączającym świadome i swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli. Nie cierpiał w tym czasie na chorobę psychiczną, niedorozwój umysłowy, albo inne zaburzenie czynności psychicznych uniemożliwiające złożenie prawnie skutecznego oświadczenia woli.

Orientował się, że daruje swej siostrze grunty pochodzące z dawnego gospodarstwa rodziców uprzednio przekazane mu niedpłatnie.

Ponieważ nie zaistniała przyczyna nieważności powództwo o ustalenie należało oddalić.

Konsekwencją oddalenia powództwa o ustalenie jest oddalenie powództwa o wydanie.

W tym stanie rzeczy sąd orzekł jak w punkcie I wyroku

Powód został postanowieniem z dnia 14 czerwca 2016 r. zwolniony od kosztów sądowych częściowo, a mianowicie od opłaty ponad kwotę 10.000 zł /k.158/. Ponieważ brak było podstaw do przyjęcia, że sytuacja materialna powoda poprawiła się sąd nie obciążył go kosztami sądowymi ponad kwotę już zapłaconą /k.163- dowód wpłaty/.

Zwolnienie od kosztów sądowych w całości, lub w części nie zwalnia jednak od obowiązku zwrotu kosztów postępowania przeciwnikowi.

Powód przegrał sprawę, ale sąd nie obciążył go kosztami zastępstwa procesowego powódki, której sytuacja majątkowa i dochody są lepsze niż powoda i pozwalają, bez wysiłku finansowego, te koszty ponieść we własnym zakresie. Strony są zresztą rodzeństwem.

Podstawą prawną orzeczenia o kosztach postępowania jest art. 102 k.p.c.

/-/ E. Hoffa